

MINISTER EDUKACJI NARODOWEJ

DZSE-2-JW-0401-5/2012

Warszawa, 2012-04-18

Pan
Bogdan Borusewicz
Marszałek Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej

SECRETARIAT
Biura Prac Senackich
Wpłynęło dn. 19.04.12.
nr. 3292 podpis. M

Szanowny Panie Marszałku,

odpowiadając na oświadczenie złożone przez Pana Senatora Rzeczypospolitej Polskiej – Tadeusza Arłukowicza (BPS/043-08-270/12) dotyczące wprowadzenia w prawie oświatowym regulacji umożliwiającej szkołom zatrudnianie nauczycieli stażystów pełniących rolę opiekunów uczniów wymagających szczególnego traktowania, uprzejmie informuję.

Prawo oświatowe zapewnia warunki do podejmowania wszechstronnych działań wychowawczych oraz profilaktycznych przez szkoły i placówki systemu oświaty, a także przygotowania kadry pedagogicznej do realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania agresji i przemocy.

Zgodnie z upoważnieniem ustawowym określonym w art. 22 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty¹ minister właściwy do spraw oświaty i wychowania określa w drodze rozporządzenia podstawy programowe kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, uwzględniając w szczególności cele i treści nauczania, umiejętności uczniów, a także zadania wychowawcze szkoły, odpowiednio dla poszczególnych etapów kształcenia i typów szkół.

Kształcenie i wychowanie uczniów w szkołach odbywa się zatem zgodnie z obowiązującą podstawą programową kształcenia ogólnego określoną w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół.²

W myśl przepisów ww. rozporządzenia, działalność edukacyjna szkoły jest określona m.in. przez:

- 1) szkolny zestaw programów nauczania, który uwzględniając wychowawczy wymiar szkoły, obejmuje całą działalność szkoły z punktu widzenia dydaktycznego;

¹ Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.

² Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17

- 2) program wychowawczy szkoły, obejmujący wszystkie treści i działania o charakterze wychowawczym;
- 3) program profilaktyki dostosowany do potrzeb rozwojowych uczniów oraz potrzeb danego środowiska, obejmujący wszystkie treści i działania o charakterze profilaktycznym skierowane do uczniów, nauczycieli i rodziców.

Nowa podstawa programowa kładzie nacisk na wychowanie, w tym przeciwdziałanie zjawiskom agresji i przemocy. Aby skutecznie realizować wychowawcze cele szkoły potrzebne są odpowiednie strategie wychowawcze i właściwe dla nich instrumenty.

Instrumentem służącym kształtowaniu środowiska wychowawczego szkoły, relacji pomiędzy uczniami oraz uczniami i nauczycielami jest statut szkoły, spełniający warunki określone w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół.³ Statut szkoły określa m.in.:

- cele i zdania szkoły wynikające z przepisów prawa oraz uwzględniające program wychowawczy szkoły i program profilaktyki dostosowany do potrzeb rozwojowych uczniów oraz potrzeb danego środowiska,
- sposób wykonywania zadań szkoły, z uwzględnieniem optymalnych warunków rozwoju ucznia, zasad bezpieczeństwa oraz zasad promocji i ochrony zdrowia,
- szczegółowe zasady wewnątrzszkolnego oceniania uczniów,
- rodzaje nagród i kar stosowanych wobec uczniów oraz tryb odwoływania się od kary,
- szczegółowe kompetencje organów szkoły.

Strategia wychowawcza realizowana w szkole jest wieloaspektowa. Z jednej strony szkoła ma obowiązek określić w czytelny sposób kryteria dopuszczalnych zachowań, a naganne zachowania uczniów powinny spotykać się z odpowiednią sankcją, z drugiej strony ma obowiązek wspierać i utrwalać aktywną postawę sprzeciwu wobec zachowań niestosownych. Zespół nauczycieli i innych specjalistów pracujących w szkole powinien w sposób umiejętny, ale konsekwentny eliminować negatywne zjawiska oraz uczyć dzieci i młodzież rozwiązywania konfliktów bez stosowania przemocy.

Zróżnicowane warunki, w których uczą się i żyją uczniowie wymagają maksymalnego dostosowania strategii wychowawczych do cech ich środowiska szkolnego i społecznego. Wewnątrzszkolne zasady oceniania stanowią jeden z elementów pracy wychowawczej. W każdej szkole powinny być również opracowane procedury postępowania w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa uczniów, nauczycieli i innych pracowników szkoły oraz w innych sytuacjach niewłaściwych w zakresie funkcjonowania społecznego.

W 2010 roku Ministerstwo Edukacji Narodowej wprowadziło zmiany organizacyjno-legislacyjne w obszarze kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz poradnictwa i pomocy psychologiczno-pedagogicznej. W oparciu o przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji

³ Dz. U. Nr 61, poz. 624 z późn. zm.

Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach⁴ specjalne potrzeby edukacyjne dziecka rozumiane są bardzo szeroko. Mogą one wynikać z różnych przyczyn, w tym z niedostosowania społecznego, czy zagrożenia niedostosowaniem społecznym.

Celem zmian jest jak najwcześniejsze rozpoznanie indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych dziecka oraz zapewnienie mu odpowiedniej do tych potrzeb pomocy psychologiczno-pedagogicznej, jak najbliżej w środowisku jego nauczania i wychowania.

Nowa formuła udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w przedszkolach, szkołach i placówkach oparta jest na zespołowej pracy nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i specjalistów, polegającej na rozpoznawaniu potrzeb uczniów, planowaniu sposobów ich zaspokajania, wspólnym ocenianiu efektów wdrożonej pomocy, a także planowaniu sposobów wsparcia rodziców oraz współdziałania z instytucjami wspierającymi przedszkole/szkołę/placówkę w tym zakresie. Podstawą do objęcia ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną jest nie tylko opinia lub orzeczenie poradni, ale również rozpoznanie dokonane przez nauczyciela, wychowawcę grupy wychowawczej lub specjalistę prowadzącego zajęcia z uczniem, który zgłasza taką potrzebę dyrektorowi odpowiednio przedszkola, szkoły czy placówki. W oparciu o analizę potrzeb ucznia, zespół wskazuje zakres i formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz zalecany czas jej trwania. Wsparciem dla szkół w realizacji tych zadań mogą być poradnie psychologiczno-pedagogiczne, które wspomagają nauczycieli i specjalistów zatrudnionych w szkołach w tworzeniu indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych oraz udzielają wsparcia merytorycznego we współpracy z ośrodkami doskonalenia nauczycieli. Nowa formuła organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej służy również przeciwdziałaniu przestępczości w szkołach.

Poprawa efektów pracy wychowawczej w dużej mierze zależy od posiadanych przez nauczycieli kompetencji. Stąd dyrektorzy szkół powinni zapewnić im możliwość uzyskania potrzebnej wiedzy i umiejętności. Doskonalenie ich możliwe jest na podstawie planu doskonalenia zawodowego opracowanego w każdej szkole. Dyrektor szkoły posiada instrumenty wsparcia finansowego pozwalające na organizowanie doskonalenia nauczycieli umożliwiającego uzyskanie kompetencji również w zakresie przeciwdziałania agresji i przemocy. Ośrodek Rozwoju Edukacji (ORE) będący publiczną placówką doskonalenia nauczycieli o zasięgu ogólnokrajowym, prowadzoną przez Ministra Edukacji Narodowej, podejmuje działania na rzecz podnoszenia jakości edukacji zgodnie z polityką oświatową państwa, szczególnie przez wspieranie szkół i placówek systemu oświaty w realizacji ich zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych.

W obszarze wsparcia kompetencji wychowawczych nauczycieli, ORE

⁴ Dz. U. Nr 228, poz. 1487

przygotowało szeroką ofertę programów, szkoleń i materiałów z zakresu profilaktyki problemowych zachowań dzieci i młodzieży, w tym związanych z agresją i przemocą. Należą do nich m.in.: *Jak sobie radzić z prowokacyjnymi zachowaniami uczniów. Metoda konstruktywnej konfrontacji, Golden Five, Trening Zastępowania Agresji, Rozwiązywanie konfliktów w szkole, Interwencja kryzysowa – zarządzanie kryzysem.*

Informacje o powyższych programach i projektach są dostępne na stronie internetowej ORE (www.ore.edu.pl). Nauczyciele mogą również korzystać z zamieszczonych tam poradników i materiałów, np:

- 1) *Rozwiązywanie konfliktów w szkole. Poradnik dla nauczycieli;*
- 2) *Jak reagować na cyberprzemoc. Poradnik dla szkół. E-poradnik;*
- 3) *Procedury postępowania nauczycieli w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa uczniów i metody współpracy szkół z policją. E-poradnik;*
- 4) *Scenariusze zajęć z zakresu kształtowania umiejętności psychospołecznych uczniów w praktyce szkolnej;*
- 5) *Mobbing i bullying w szkole. Charakterystyka zjawiska i program zapobiegania.*

Ministerstwo Edukacji Narodowej tworzy także system zewnętrznego wspomaganie placówek oświatowych. Głównym zadaniem tego systemu ma być przygotowanie kompleksowej oferty bezpośredniego wspomaganie przedszkoli, szkół i placówek. W ORE jest realizowany projekt systemowy pn. *System doskonalenia nauczycieli oparty na ogólnodostępnym kompleksowym wspomaganie szkół* (współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Priorytetu III Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013, Działanie 3.3., Poddziałanie 3.3.1.). Projekt ten ukierunkowany jest przede wszystkim na opracowanie i wdrożenie nowych rozwiązań systemowych, wiążących system doskonalenia nauczycieli z organizacją pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla przedszkoli, szkół i placówek oraz dostępu do zasobów edukacyjnych w bibliotekach pedagogicznych. Działania przewidziane w ww. projekcie są kontynuacją prac zapoczątkowanych w projekcie systemowym pn. *Wzmocnienie systemu wspierania rozwoju szkół ze szczególnym uwzględnieniem doskonalenia nauczycieli i doradztwa metodycznego*, w którym zostały zaprezentowane możliwe rozwiązania systemowe służące wdrożeniu nowego systemu wspomaganie przedszkoli, szkół i placówek. W roku 2012 planowane jest uruchomienie kolejnego projektu systemowego pn. *Bezpośrednie wspomaganie rozwoju szkół poprzez wdrożenie zmodernizowanego systemu doskonalenia nauczycieli*, w ramach którego możliwe będzie sfinansowanie realizacji w zgłoszonych szkołach nowych form wspomaganie - rocznych ofert doskonalenia wybranego aspektu pracy szkoły oraz udziału nauczycieli w sieciach współpracy i samokształcenia.

W związku z potrzebą wsparcia szkół i placówek w rozwiązywaniu problemu agresji i przemocy, Ministerstwo Edukacji Narodowej opracowało Rządowy

program na lata 2008-2013 „Bezpieczna i przyjazna szkoła”.⁵ Program ten zakłada doskonalenie umiejętności wychowawczych nauczycieli i rodziców oraz kształtowanie umiejętności społecznych i emocjonalnych uczniów.

Program ma również na celu wzmocnienie funkcji wychowawczej szkoły, budowanie pozytywnego klimatu społecznego oraz właściwych relacji pomiędzy uczniami i nauczycielem.

W 2010/2011 roku w ramach *Bezpiecznej i przyjaznej szkoły* - zgodnie z harmonogramem wdrażania programu w 2010 roku i w 2011 roku - ogłoszono konkursy na łączną kwotę 3,5 mln zł dla organizacji pozarządowych oraz jednostek samorządu terytorialnego w zakresie profilaktyki dzieci i młodzieży pn. *Wspieranie realizacji programu wychowawczego szkoły i programu profilaktyki poprzez kształtowanie u uczniów postaw sprzyjających rozwojowi indywidualnemu i społecznemu*.

Celem konkursu było promowanie najbardziej wartościowych programów wychowawczych szkoły i programów profilaktyki umożliwiających m.in. kształtowanie u uczniów postaw dbałości o własne zdrowie i innych ludzi. W wyniku konkursu wybrano do realizacji 66 projektów. Natomiast cele konkursu pn. „*ŻYJ z PASJĄ !*” *Program wspierania uzdolnień i zdrowego stylu życia dzieci i młodzież*, obejmowały wsparcie nowych programów wyróżniających się nowatorstwem, oryginalnością, ukierunkowanych na odkrywanie i rozwijanie w uczniach talentów, w tym szczególnie artystycznych i naukowych oraz rozwijanie sieci współpracy w tym zakresie.

Wsparciem objęto również projekty, w których działania ukierunkowane były na zagospodarowanie czasu wolnego młodzieży m.in. poprzez działalność sportową, rekreacyjną i kulturalną. Na konkurs wpłynęło 696 ofert. Projekty wybrane w tym konkursie realizowane były w 2011 roku. Podobny konkurs jest planowany do realizacji w bieżącym roku.

Ponadto w ramach *Bezpiecznej i przyjaznej szkoły* Ministerstwo Edukacji Narodowej we współpracy z Komendą Główną Policji zrealizowało pilotażowy *Program Profilaktyka a Ty – PaTIE* (E jak edukacja), w województwach: lubelskim, opolskim i pomorskim. Program *PaTIE* należy do strategii profilaktycznych aktywizujących twórczo młodzież na rzecz własnego rozwoju i pomocy rówieśnikom, którzy przejawiają zachowania problemowe. W ramach Programu *PaTIE* zostali przeszkoleni animatorzy, wśród których znaleźli się pedagodzy szkolni, nauczyciele przedmiotu, psychologowie, katecheci, policjanci, instruktorzy placówek kultury, a także placówek wychowania pozaszkolnego. Program jest realizowany, z zaangażowaniem młodzieżowego wolontariatu i aktywną współpracą z samorządami.

⁵ Uchwałą Nr 172/2008 Rady Ministrów z dnia 19 sierpnia 2008 r. został przyjęty Rządowy program na lata 2008-2013 „Bezpieczna i przyjazna szkoła”. Jednocześnie straciła moc uchwała nr 28/2007 Rady Ministrów z dnia 6 marca 2007 r. w sprawie przyjęcia Rządowego programu poprawy stanu bezpieczeństwa w szkołach i placówkach „Zero tolerancji dla przemocy w szkole”.

W wielu szkołach na terenie całego kraju, młodzież włącza się w działania Programu *Profilaktyka a Ty*. Trwają też rozmowy z Komendą Główną Policji na temat jego kontynuacji w 2012 roku.

Jednym z priorytetów Ministerstwa Edukacji Narodowej jest również zapewnienie harmonijnego rozwoju każdego ucznia poprzez umożliwienie mu uzupełnienia obowiązkowych zajęć o zajęcia rozwijające indywidualne pasje, zainteresowania i umiejętności dopełniające wiedzę szkolną. Zadanie to realizowane jest w systemie oświaty wielopłaszczyznowo. Istotną rolę w tym zakresie spełniają placówki wychowania pozaszkolnego, realizując systemowo zadania edukacyjne, wychowawcze, kulturalne, profilaktyczne, opiekuńcze, prozdrowotne, sportowe i rekreacyjne. Od chwili przekazania prowadzenia placówek wychowania pozaszkolnego samorządom terytorialnym, ich działalność ulega stopniowym przeobrażeniom i odpowiada coraz bardziej na zapotrzebowania środowiska lokalnego. Uczestnicy zajęć stałych i okresowych rozwijali swoje pasje i zainteresowania podczas zajęć turystycznych, krajoznawczych oraz artystycznych kształtujących m.in. tożsamość kulturową, regionalną i europejską młodego pokolenia. Działania te poza rozwojem osobistym, miały także na celu zagospodarowanie czasu wolnego i przeciwdziałanie różnym formom patologii wśród dzieci i młodzieży.

Reasumując, należy podkreślić, że resort edukacji w zakresie poprawy bezpieczeństwa w szkołach podejmuje działania systemowe i długofalowe. Tworzy warunki prawne, które umożliwiają podejmowanie skutecznych działań wychowawczych i profilaktycznych przez szkoły i placówki systemu oświaty, w oparciu o współpracę nauczycieli, rodziców, środowiska lokalnego, a także kontynuuje działania wspierające dyrektorów szkół, nauczycieli, liderów młodzieżowych i organizacji społecznych, od których te efekty zależą.

Należy również podkreślić fakt, że Ministerstwo Edukacji Narodowej w zakresie problematyki bezpieczeństwa w szkołach współpracuje z innymi resortami m.in. z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych (w ramach Rządowego programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań *Razem bezpiecznie!*), Ministerstwem Zdrowia, Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwem Sprawiedliwości, Ministerstwem Sportu i Turystyki oraz Komendą Główną Policji.

Jednocześnie pragnę zauważyć, że ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty w art. 39 określa obowiązki dyrektora szkoły, do których należy w szczególności: kierowanie działalnością szkoły, sprawowanie nadzoru pedagogicznego, sprawowanie opieki nad uczniami, stwarzanie warunków harmonijnego rozwoju psychofizycznego, wykonywanie zadań związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom i nauczycielom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę, a także innych zadań wynikających z przepisów szczególnych.

Właściwa organizacja pracy szkoły jest zatem zadaniem kierującego nią dyrektora, który posiada w tym zakresie pełną autonomię. Podobnie, kwestia

zatrudniania pracowników szkoły należy do jego kompetencji. Zatrudnianie nauczycieli oraz pracowników niepedagogicznych i powierzanie im zadań uwarunkowane jest rozpoznanymi potrzebami szkoły w tym zakresie. Dotyczy to zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych realizowanych przez każdą szkołę.

Trudności wychowawcze oraz problemy z przystosowaniem się do prawidłowego funkcjonowania w grupie rówieśniczej, wykazywane przez uczniów, tak jak wcześniej wspomniano, stanowią podstawę do objęcia ich pomocą psychologiczno-pedagogiczną, zorganizowaną zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, podkreślającymi konieczność rozpoznawania i zaspakajania indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia.

Pomocy psychologiczno-pedagogicznej w przedszkolu, szkole i placówce udzielają uczniom nauczyciele, wychowawcy grup wychowawczych oraz specjaliści, w szczególności psycholodzy, pedagogzy, logopedzi i doradcy zawodowi, posiadający kwalifikacje odpowiednie dla rodzaju prowadzonych zajęć.

Mając na względzie powyższe rozwiązania prawne, już teraz na gruncie obowiązujących przepisów, istnieje możliwość organizacji pracy szkoły odpowiednio do rozpoznanych potrzeb uczniów, m.in. zatrudniania nauczycieli oraz pracowników niepedagogicznych i powierzania im różnych zadań, w tym również o charakterze opiekuńczym.

Z wyrazami szacunku

Z upoważnienia
MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ

Tadeusz Sławecki
SEKRETARZ STANU